

inicial): així ho escrivia ja Sanelo, «canto, pedazo de piedra» (51v., 56), Renat ho dóna com a valencià general («El Camí», 14-iv-1934); així ho anoto a Moraira, Alcoi, Llutxent, Barxeta, i segueix pel Nord del País: «en la part corma hi han uns sots avui arrubllits de *cudols*», JPorcar (BSCC xiv, 238), i fins en el Maestrat: *cudols* rimant amb *garyols* en Ga. Girona, *Seidia*, p. 75; tanmateix allà dalt ja fronteregen les dues formes per a «bolo o pedra arrodonida per l'aigua de riu», segons el Vocab. de Ga. Girona (p. 158), *cudol* és de la Plana i el Maestrat, però *còdul* ja a Sant Mateu i a Morella: la *u'* no és difícil, tanmateix, de justificar, per una dissimilació vocàlica bastant repetida, p. ex. en *rebumbori* en lloc de *rebombori*. El trasllat d'accent sembla atribuïble a una arabització: un mossàrab **còtolo* es pogué canviar en àrab *kutl* perquè en mots d'aqueixa estructura —i en general en tots— abunden molt més en àrab els substantius en *-il* que en *-ul* breu i àton. Potser, doncs, fóra també la intervenció de l'àrab, la responsable de la *u'*? Val a dir que la forma següent i, en termes generals, la coexistència de tantes variants del mot, obliguen a fer reserves.

En mossàrab insular, almenys mall., sembla haver terminat en *-il*, cosa freqüent en mots i variants mossàrabs (*sòtil* = *sòtol*, cf. *bòtil*, *còssil*, *fòtil*, mots de l'àrea mossàrab, estranys tots ells al Principat, o almenys al cat. central); de fet és una forma com *còtil* la que ens fa suposar per a aquest mot la toponímia mallorquina: *Roca des Còtil* turó 1k5 a l'ENE. de Porreres, *Es Cutilar* petita casa a l'O. de Sant Jordi, *Cotimplà* a la costa de Lluçmajor (dissim de *Còtil Pla*), veg. el mapa Mascará 35B7, 38SB9; és una forma que més aviat sembla partir d'un CÒTELO-originari, o bé del mateix CÒTALO- que en el Continent (amb pas previ de *-a*- postònica a *e*), que no pas de COTULUS.

En el Continent trobem la forma *còtol* del mossàrab, amb la *-t*- conservada per mossarabisme, només al Sud de l'Ebre, prop del límit Nordoest d'aquesta zona lingüística, a Massalió, amb la mateixa evolució de la postònica que en la forma estrictament catalana, la *'e* velaritzada en *o* davant *-l* (la tendència mossàrab i catalana a l'assimilació vocàlica de *e* a *o* encara hi ajudava), i aquesta forma apareix també en algun punt de Mallorca (Bunyola: *AlcM*); és difícil que *catulades* 'batalla que fan els nois apedregant-se', hapax recollit per *AlcM*, estigui localitzat correctament a Olot (potser errada per Bot, prop de Massalió?), cf. *codolada* 'cop de pedra' en una cançó popular.

El mot romànic que estudiem no té l'àrea limitada a la nostra llengua ni al conjunt catalano-occità: sembla que a existir també a l'Alta Itàlia (o almenys a la part Est i Centre d'aquest país), també amb el sentit de 'roc arrodonit' i «Kieselstein»: puix que a Treviso hi ha *codolo* amb la variant *cogolo* i a Belluno *codol/cogol*, i puix que la *-t*- intervocàlica sofreix a la major part de l'alt-italià un aflaquiment si fa no fa tan fort com en el domini francès, hem de creure que *cogol* de Bergamo, Brescia i Màntua, el ven. *cogolo* i

el frl. *cogul* són el mateix: ja ho veié Schuchardt (*Rom. Et.* II, 18), tot admetent que hi hagué encreuament amb el ll. CALCULUS (del qual assenyala ell una variant *cauculus*): potser en realitat aquest encreuament fou més aviat una mera juxtaposició geogràfica, i l'ètimon CAUCULUS es limita a les formes abruzzesa i siciliana (i àdhuc l'angl. mj. i mod. *coggle*) que ell hi vol equiparar, o bé existí en veritat aqueixa mixtura però limitada a les formes suditalianes. Més d'això va assenyalar Bertoni: «Reggio-Emília *gòsel* «grumo consistente di terra '--- con *í* [s sonora] che stirpa lo jato --- andrà col mil. *köden*, ven. *cuogolo* ecc., a cui si aggiunga *codon* a Gnosca; per tal modo, veniamo ad avere un anello della catena che congiunge le voci alto-italiane al lucchese *cotano*, anello che si rinforza col bolognese *èpdel sasso*» (*ARom.* III, 377), aquest amb una *ç*- que ell explica per la influència de l'it. *ciottolo* (d'altre origen).

No m'estendré sobre l'oc. *còdol*, puix que se'n troba àmplia informació en el FEW. Documentat literàriament des de c. 1200 i en el S. XIV (supra), avui continua tenint vigència en una part del territori lingüístic: llgd. *còdou*, *codè* «un caillou, une pierre» (Savages), i no és estrany —en major o menor mesura— al provençal mistralenc, almenys en derivats com *coudoulous*: «Dins la Crau vasto e *coudoulouso* ---» ('caillouteuse' trad.), *Nerto* VI, v. 89. El substantiu, però, si bé exactament amb el mateix sentit, allà és una mica diferent, o sigui *code*: «lou Gibau inabourdable; i' a qu'un rode, / per ié moutà: dire vous pode / que noun farias tenl un *code* / en aqueü raspaioun autant soude qu'estré» ('un caillou rond' trad.) *Calendau* XII, 41.6. Sobre si aquesta forma és compatible o no amb la nostra en *-l* es pot discrepar, com sigui que hi ha *coudoulous* en el mateix llenguatge, i que el rodanès *rode* amb què rima sembla correspondre al tipus *rodol* (cf. *rodolar* i el cat. *rodal* en el mateix sentit); tanmateix no és aquesta l'evolució normal de *zol*, que en provençal és *-o*: *Antibo*, oc. ant. *Antibo* (fr. *Antibes*) ANTIPOLIS, *nivo* 'núvol', *pibo* (pron. *píbu* en aranès) 'poll, pollancre' (PŪPULUS = PŌPŪLUS), etc., per tant és preferible admetre que el prov. mod. *code* és l'equivalent del milanès *köden* i del *cotano* de Lucca.

El cas és que hem de creure que aquest tipus en *-eno* no fou estrany al domini català, com sigui que el col·lectiu *codeneda* apareix tres vegades en documents dels anys 1054 i 1057, amb una *-e*- que fóra inexplicable si fos derivat de *codina*, com suposen a tort Bast.-Bass., 102. Ara bé aquest tipus CŌTĀNO- (o CŌTĒNO-) de l'Alta-Itàlia, Provença i Gard (que és a on deu correspondre el *codè* de Savages) reapareix en l'altra gran àrea sotràpica del Ponent: port. dial. *codão* 'glaç, caramell' (Leite, *Opúsc.* II, i, 344), trasm. *codeo* «terra endurecida, empedernida pela geada» (*RLus.* v, 40), Barroso *codio* 'glaç' (*RLus.* xx, 154), minhota *codio* 'glaç' provinents de **codēo* amb *e*, com ens ho ensenya la variant minhota *codego* 'capa gran de gelada que endureix la terra' (*RLus.* XIX, 212), que alhora ens explica com s'ha arribat al sentit de 'glaç',